

Justis- og beredskapsdepartementet
(Kun sendt digitalt på www.regjeringen.no)

Dato:
31. oktober 2016

Vår referanse:
2016/137

Deres referanse:
16/2758 ES GUH/bj

Høringsuttalelse til forslag til ny domstollov

1. Bakgrunn og innledning

Vi viser til justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 15. juni 2016 og utredningen fra Tron L. Sundet om forslag til ny domstollov mv.

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter er et uavhengig offentlig organ som er etablert i henhold til lov av 22. mai 2015 og har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. Nasjonal institusjon skal blant annet gi råd til Stortinget, regjeringen og andre offentlige organer om gjennomføringen av menneskerettighetene. Innspill i relevante høringsprosesser er en sentral del av våre oppgaver.

Av kapasitetsmessige årsaker har vi dessverre ikke hatt anledning til å gjennomgå hele lovforslaget. Vi vil likevel knytte enkelte kommentarer til utredningens punkt 16.3.4 om «Regulering av adgangen til å foreta lyd- og bildeopptak». Disse kommentarene kan verken forstås uttømmende eller som noen form for prioritering.

2. Adgangen til å foreta lyd- og bildeopptak

Adgangen til å ta lyd- og bildeopptak i forbindelse med rettssaker reiser noen menneskerettslige problemstillinger. Disse vil til dels bero på sammensatte vurderinger, hvor flere hensyn og ulike menneskerettigheter kan gjøre seg gjeldende, slik som vurderingen av personvern og rettfærdig rettergang opp mot ytringsfriheten og offentlighetsprinsippet.

Overordnet savner vi en vurdering av disse hensynene og hvordan de foreslåtte endringene (ny § 16-6) forholder seg til de menneskerettslige rammene som berøres. Dette gjelder da særlig forholdet til ytringsfriheten, og til dels offentlighetsprinsippet, slik dette blant annet er forankret i EMK artikkel 10 (og artikkel 6), SP artikkel 19 og Grunnloven § 100.

Vi ønsker spesielt å fremheve tre punkter som vi i denne sammenheng mener det kan være grunn til å se nærmere på i den videre prosessen:

2.1. Inkluderingen av sivile saker

Det foreslås å inkludere sivile saker i samme regulering som straffesaker. Dette innebærer at utgangspunktet blir snudd for sivile saker – fra at lyd- og bildeopptak i utgangspunktet er tillatt, til at det i utgangspunktet er forbudt. En konsekvens av dette er at slikt lyd- og bildeopptak som utgangspunkt blir straffebelagt.

For det første savner vi en vurdering av ytringsfriheten på dette området, hvor hensynet til personvernet generelt må antas å være mindre tungtveiende enn i straffesaker (hvis man unntar sivile saker som går for lukket rett). For det andre, så er nevnte strafferegulering et tilleggsmoment som også kan fordre en nærmere vurdering av nødvendigheten av å snu dagens utgangspunkt.

2.2. Utvidelse av forbudet mot å fotografere/filme siktede

Forbudet mot å fotografere eller gjøre opptak av siktede eller domfelte i tilknytning til rettsmøtet uten at vedkommende samtykker, foreslås utvidet til også å inkludere «under rettsmøtet» (nåværende § 131a første ledd, annet punktum; ny § 16-6 tredje ledd). Denne utvidelsen kan vi ikke se at er adressert i høringsnotatet, men følger forslaget fra Domstolsadministrasjonens arbeidsgruppe fra 2010 (deres punkt 5.7). Forslaget synes å innebære at vurderingen av å tillate fotografering/filming av siktede under selve rettsmøtet, flyttes fra domstolens skjønn til utelukkende å ligge til siktede.

Selv om vi er enig med arbeidsgruppen i at sterke personvern hensyn her gjør seg gjeldende for siktede, så kan det være grunn til å stille spørsmål ved om det ikke – riktig nok helt unntaksvis – kan være tilfeller hvor retten bør ha en mulighet til å kunne foreta en egen vurdering av å gi slik tillatelse. En nærmere vurdering av dette spørsmålet i lys av de menneskerettslige rammene kunne derfor vært ønskelig, dette også sett i sammenheng med vårt neste punkt under.

2.3. Generelt om videreføringen av forbudet mot å fotografere/filme siktede

Forslaget til ny § 16-6 tredje ledd synes, med små språklige endringer og ovennevnte utvidelse, kun å videreføre regelen som i dag står i § 131a første ledd, annet punktum.

I forbindelse med dette forslaget kan det være naturlig å ta opp enkelte spørsmål ved denne regelen, ettersom rettsstilstanden her har vært debattert og kan oppfattes som noe uklar. Vi viser her til Høyesteretts avgjørelser i Rt. 2003 s. 593 og Rt. 2004 s. 510, som begge gjaldt spørsmålet om fotoforbudet av siktede etter denne regelen, som etter lovens ordlyd synes være absolutt unntatt hvor siktede samtykker, i tillegg begrenses av ytringsfriheten i EMK artikkel 10.

Høyesterett kom i førstnevnte dom, under dissens 3-2, til at fotoforbudet var et uforholdsmessig inngrep i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10. De to dissenterende dommere var uenig i resultatet, men var enig med flertallet om at fotoforbudet kun var å anse som en hovedregel, og at forbudet ikke vil gjelde «*hvor helt særegne hensyn tilsier at det må være adgang til å fotografere og offentliggjøre bildene*». I sistnevnte dom kom Høyesterett til at en håndhevelse av fotoforbudet i den saken ikke var i strid med EMK artikkel 10, men synes stadfeste (muligens noe modifisert) det rettslige utgangspunktet fra førstnevnte dom om at fotoforbudet, til tross for sin klare ordlyd, i realiteten kun må anses som en hovedregel som begrenses av EMK artikkel 10.

Høyesteretts praksis på dette området har senere vært gjenstand for debatt. Debatten gjelder både det konkrete resultat i førstnevnte dom, men også grunnlaget for unntaket som sådan og hvor

eventuelt grensen for unntaket går. Vi viser her til blant annet Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter* (2015) s. 457–458 med videre henvisninger til artikler av Ragna Aarli.

Slik vi ser det kan det være en fordel å adressere denne uklarheten i forbindelse med lovforslaget; herunder hva som eventuelt menes å ligge i en mer eller mindre videreføring av dagens regel, som etter sin foreslåtte ordlyd tilsier et absolutt forbud, og hvordan dette stiller seg opp mot nevnte rettspraksis og ytringsfrihetens rammer. Dette må da også ses i forbindelse med at det nå foreslås å utvide denne bestemmelsen, jf. vårt forrige punkt.

Også andre deler av fotoforbudet har vært gjenstand for ulike tolkninger. Dette gjelder for eksempel forbudets fysiske rekkevidde, slik som forståelsen av når siktede kan anses å være «*på vei til eller fra*» rettsmøtet. Det bør også vurderes om det kan være hensiktsmessig å adressere slike spørsmål i det videre lovarbeidet.

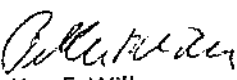
Disse problemstillingene må også ses i lys av at ytringsfriheten, i tiden etter nevnte avgjørelser fra Høyesterett, har fått et styrket vern i nasjonal rett gjennom utvidelsen av Grunnloven § 100. Dette kan ha betydning for disse problemstillingene ettersom Grunnloven § 100 på noen områder antas å gi et videre vern enn EMK artikkel 10. I forlengelsen av dette viser vi også til den nyere Rt. 2015 s. 1467, hvor Høyesterett (under dissens 3-2) kom til at det forelå et brudd på EMK artikkel 10 ved å nekte pressen innsyn i opptak fra overvåkningskameraer i en avsluttet straffesak. Selv om problemstillingen da lå på en noe annen kant, så berører kjennelsen den lignende avveiningen av ytringsfrihet mot personvern, hvor flertallets tilnærming kan tyde på at hensynet til ytringsfrihet tillegges større vekt enn tidligere.

3. Avslutning

Som nevnt innledningsvis reiser disse spørsmålene til dels sammensatte menneskerettslige problemstillinger, som fordrer avveiningen av ulike hensyn. Med vårt bidrag ønsker vi å fremheve disse menneskerettslige sidene ettersom de synes å ha fått lite oppmerksomhet i lovarbeidet hittil. Vi mener det er viktig at departementet vurderer dissene menneskerettslige sidene nærmere før lovforslaget fremmes for Stortinget. Vi viser i denne forbindelse også til utredningsinstruksen.

Vi er tilgjengelige for nærmere kommentarer eller diskusjon om ønskelig. Dette gjelder også for øvrige temaer med menneskerettslige aspekter som måtte berøres av lovforslaget.

Vennlig hilsen
for Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

Petter F. Wille
Direktør

Erlend A. Methi
Seniorrådgiver